

# Dílčí funkce a jejich rozvoj podle Brigitte Sindelar

## - manuál pro rodiče

Irena Marušincová

Dílčí funkce podle Brigitte Sindelar, rakouské psycholožky a psychoterapeutky, jsou základní poznávací funkce, které jsou nezbytné pro učení se čemukoli a získávání jakýchkoli dovedností. Pokud si dítě představíme jako stromek, dílčí funkce tvoří kořeny tohoto stromku. Pokud nejsou některé tyto kořeny dostatečně rozvinuté, projeví se to v koruně stromu – i tam budou nesouměrnosti, které se mohou projevovat třeba tak, že dítě nereaguje tak, jak v dané situaci očekáváme, jeví se jako nešikovné, nemotorné, nechce kreslit, později má obtíže naučit se číst, psát nebo počítat apod. Samozřejmě, že příčinami těchto potíží mohou být i jiné faktory, ale studie ukazují, že velice často jsou hlavní příčinou právě nedovyvinuté některé „kořínky“, tedy dílčí funkce. Dobrou zprávou je, že se poruchám v chování i učení dá předcházet, pokud dílčí funkce známe a zařazujeme do běžného hraní s dětmi cílené aktivity zaměřené na rozvoj jednotlivých těchto funkcí.

### **Co jsou tedy dílčí funkce konkrétně:**

- **Zrakové rozlišování figury a pozadí** = schopnost rozpoznat zrakem v určitém množství prvků jeden konkrétní (třeba najít pejska na obrázku, který znázorňuje výjev ze života na statku).
- **Zrakové rozlišování tvarů** = zrakem postřehnout dva a více stejných prvků, nebo rozdíly mezi prvky.
- **Zraková paměť** = zapamatovat si viděné.
- **Sluchové rozlišování figury a pozadí** = z množství zvuků dokázat vydělit ten pravý, pro danou chvíli potřebný.
- **Sluchové rozlišování zvuků** = rozpoznat sluchem, zda jsou zvuky stejné nebo různé.
- **Sluchová paměť** = zapamatování si slyšeného.
- **Prostorová orientace** = orientace na vlastním těle, orientace v reálném prostoru, orientace na papíře.
- **Intermodální vztahy** = schopnost propojit slyšené s viděným a viděné se slyšeným, slyšené nebo viděné s pohybem.
- **Vnímání časového sledu** = schopnost rozlišit příčinu a následek, rozumět, jak na sebe události navazují.

Je důležité si uvědomit, že tentýž projev chování u dvou různých dětí může mít u každého zcela jinou příčinu. Když si vezmeme jako příklad třeba dvě děti, které se obě jeví jako značně nemotorné, pečlivou diagnostikou můžeme zjistit, že zatímco u jednoho z nich je důvodem nedostatečně rozvinuté zrakové rozlišování figury a pozadí, u druhého to může být například problém v prostorové orientaci nebo také třeba kombinace obojího. Je tedy dobré zjistit, kterou/keré dílčí funkce potřebuje dítě rozvíjet, nicméně pokud se u předškolních dětí a dětí mladšího školního věku zaměříme na všechny, vůbec nic tím nezkažíme. A časem si třeba všimneme, že některé aktivity jdou dítěti bez problémů, zatímco u jiných se musí více namáhat. To bude signálem, že v oblasti, na kterou jsou tyto aktivity zaměřeny, má dítě zřejmě problém a bude potřeba většího trénování.

### ***Rozhodneme-li se u malých (předškolních) dětí jednotlivé dílčí funkce trénovat a rozvíjet, vždy bychom měli mít na paměti následující zásady:***

- **Aktivity budou probíhat formou hry** – společně si s dítětem hrajeme, netlačíme na něj.
- **Místo projevů netrpělivosti, když se něco nedaří, dítě povzbuzujeme** a upřímně se radujeme z každého drobného pokroku.
- **Cvičíme pravidelně** – lépe pět minut denně než hodinu jednou za týden.
- **Pokud dítě začne být mrzuté a nechce spolupracovat**, může to být známkou toho, že už je na něj práce moc. Na tyto signály bychom měli citlivě reagovat a respektovat je (je-li důvodem opravdu přetížení dítěte).

### ***Náměty na rozvoj jednotlivých dílčích funkcí***

jsou inspirovány knihou „**Předcházíme poruchám učení**“ od **Brigitte Sindelar**, kterou vydalo nakladatelství Portál a která je běžně k dostání v knihkupectvích.

#### **Zrakové rozlišování figury a pozadí**

- **Co vidíme z okna?** Pojmenováváme jednotlivé věci/lidi/zvířata, které vidíme z okna a čekáme vždy, až je dítě též najde.
- **Vidím, co ty nevidíš** – stejná hra jako předchozí, jen místo názvu věcí/osob/zvířat pojmenujeme jednu nebo více jejich vlastností (např. „Vidím něco, co ty nevidíš, a je to červené.“)
- **Třídění čehokoli** (stavebnicových kostek, knoflíků, korálků, šroubků...) podle barvy, tvaru, velikosti (z hromady smíchaných předmětů vybíráme nejprve např. všechny červené, pak všechny žluté atd., nebo nejprve všechny dlouhé, pak krátké).

- **Zakryté předměty** – dáme před dítě různé překrývající se předměty (začínáme s počtem tří, postupně můžeme zvyšovat) a dítě má říkat, co vše na hromádce vidí (aniž by na předměty sahalo).
- **Vyhledávání detailu na obrázku** – jmenujeme různé detaily obrázku a dítě je ukazuje
- **„Čtení“ ze vzorů** – najdeme nějaký opakující se motiv na potahu sedačky/na koberci/na tapetě apod. a hledáme společně s dítětem, kde se motiv na témže materiálu ještě vyskytuje
- **Zakrytý obrázek** (přemalovaný tužkou, přeškrtnutý) – nakreslíme jednoduchý obrázek a jemně ho přebarvíme tuhou tužkou nebo přeškrtneme pomocí šrafování. Dítě má říkat, co na obrázku pod tužkovým závojem nebo šrafováním vidí.

## Sluchové vnímání

- **Poslouchání různých zvuků** – kolem sebe, v přírodě, z nahrávek.
- **Vnímání zvuků se zavřenýma očima.**
- **Zvukové pexeso**
- **Udělej krok, když uslyšíš své jméno/když slyšíš domluvené slovo** – říkáme řadu různých jmen/slov, přičemž čas od času zařadíme to domluvené jméno/slovo. Pokud dítě domluvené slovo uslyší, udělá krok (či jinou domluvenou reakci).
- **Moje teta má kočku** – vyprávíme, co všechno moje teta má a jsme s dítětem domluveni, že pokaždé, když řekneme „kočku“, dítě nějak zareaguje.

## Rozvoj přesného vidění

- **Najdi dvojče** (stavebnicové kostky, tvary, obrázky) – ukážeme předmět, který má dítě hledat, a ono ho z množství daných předmětů vyhledá.
- **Puzzle**
- **Skládanka z kusu látky / papíru** – vsazování vystřižených tvarů do patřičných otvorů.
- **Zkrášlování obrázku** – máme s dítětem totožné obrázky, my něco do obrázku dokreslíme, a dítě dokreslí do svého totéž.
- **Hledání rozdílů** mezi podobnými obrázky.
- **„Kdo je zloděj?“ / „Kdo je král?“** – připravíme dvě sady stejných předmětů (cokoli, co máme zrovna po ruce), z jedné sady odebereme jeden nebo více předmětů (aniž by dítě vidělo, co dáváme pryč), a pak necháme dítě určit, co na druhé hromádce přebývá.

## Rozvoj přesného slyšení

- **Vymýšlení, opakování, rozlišování slov, která obsahují O (a) nebo A** – vymýšlíme slova, která začínají (později končí, a nakonec i obsahují uvnitř) hlásku O, později přidáme A; poté říkáme různě na přeskáčku slova obsahující O nebo A, a dítě určuje, zda slyší O nebo A.
- **Analogicky přidáme U, E a I/Y.**
- **Kašpárek/panenka/méďa... se učí mluvit (běžná slova, nesmyslná slova)** – vezmeme si např. panenku, kterou budeme učit mluvit. Řekneme jí nějaké slovo, a pak zahrajeme, že ho zopakovala, a to buď správně (zopakujeme ještě jednou téže slovo) nebo špatně (řekneme jiné slovo). Dítě má určit, zda panenka řekla správné slovo, nebo ne.

## Rozvoj zapamatování si viděného

- **Vyhledej stejnou kostku** – ukážeme dítěti kostku ze stavebnice, pak ji schováme a dítě má v hromádce kostek vyhledat totožnou (začínáme s jednou kostkou, postupně se dopravujeme až na pět kostek, které si dítě dokáže zapamatovat najednou).
- **Zapamatuj si obrázky/karty** – stejný princip jako u kostek, pouze pracujeme s obrázky nebo s hracími kartami.
- **Zapamatuj si panáčka/domeček/** – ze tří (postupně až z pěti) různých předmětů poskládáme před dítě obrázek, pak ho zakryjeme a dítě má za úkol z totožných předmětů poskládat stejný obrázek.
- **Pexeso**

## Rozvoj zapamatování si slyšeného

- **Všímání si určených slov v textu** – vybereme tři často se opakující slova v nějakém krátkém příběhu. Příběh pak dítěti vyprávíme a ono má pokaždé, když jedno z domluvených slov uslyší, dát domluvené znamení.
- **Všímání si určených slov mezi ostatními slovy** – domluvíme se s dítětem na třech slovech, které si má zapamatovat. Pak mu říkáme řadu dvanácti slov, mezi nimiž budou obsažena i naše tři domluvená slova. Pokaždé, když dítě některé z nich uslyší, dá nám znamení.
- **Balím si batoh** / Na výletě jsem viděl horu / Na své narozeniny pozvu velikonočního zajíčka / Moje teta mi darovala slunečník ... – hry na principu, kdy první hráč řekne např.: „Balím si batoh a dám si do něj ponožky.“ Druhý hráč musí větu zopakovat a přidat další věc, kterou si dá do batohu, další hráč opět vše zopakuje a přidá další věc atd.
- **Vymýšlíme povídku** – stejný princip jako u předešlé hry pouze s tím rozdílem, že společně vymýšlíme příběh. Jeden tedy začne, řekne první větu, druhý větu zopakuje a přidá druhou větu atd. Před přidáním nové věty je třeba nejprve vše, co již bylo řečeno, zopakovat.

## Rozvoj spojování zrakových, sluchových a pohybových vjemů

- **Písničky, říkanky, básničky**, kde se některá slova nahrazují pohybem.
- **Tajná řeč** – domluvíme si s dítětem pro tři různá slova gesta, která si pak navzájem předvádíme, a ten, komu je předváděno, musí říci, co gesta znamenají, postupně rozšíříme až na pět slov (toto hrajeme s dětmi, která pro komunikaci nepoužívají znakování).
- **Tajné obrázkové písmo** – domluvíme si s dítětem pro tři různá slova grafické znaky, pak znaky kreslíme a dítě je „čte“ (role si samozřejmě můžeme vyměnit).

## Rozvoj pochopení a osvojení principu posloupnosti (vnímání časového sledu)

- **Navlékání korálků** podle vzoru.
- **Zaplétání copu.**
- **Zavazování tkaničky.**
- **Splnit příkazy** – dáváme dítěti nejprve jednoduché pokyny („Polož míč na židli, potom si sedni na bobek“), postupně rozšiřujeme o další až do sedmi po sobě jdoucích pokynů.
- **Taneční kroky** – vymyslíme pro dítě sérii tanečních kroků a figur, tancujeme společně, rozšiřujeme až na sedm různých kroků nebo figur.
- **Tleskání v rytmu** – předtleskáváme dítěti různé rytmy, dítě se pokouší tleskat spolu s námi, později opakuje po nás.
- **Uspořádej obrázkové seriály.**

## Rozvoj koordinace pohybů úst při mluvení

- **Foukání** – do vaty, do peříčka.
- **Střílení do branky** – dítě fouká do pingpongového míčku nebo míčku z vaty a snaží se ho dostat do určené branky na stole.
- **Slalom** – dítě fouká do pingpongového míčku nebo míčku z vaty a provést ho po vyznačené slalomové dráze na stole.
- **Bublifuk**
- **Napodobování pohybů úst.**

## Rozvoj koordinace ruky a oka

- **Bitva** – na papíře si vyznačíme své území a území dítěte, na každém území nakreslíme deset bodů, každý se snaží ze svého bodu rychlým tahem pastelky zasáhnout bod protihráče.

### ➤ Házení míčem na cíl.

➤ **Automobilový závod** – na papír nakreslíme pomocí dvou souběžných čar dráhu, dítě má projet dráhu tužkou (kreslí souvislou čáru uprostřed dráhy). Čím je dráha užší, tím je úkol obtížnější.

➤ **Slalom** – na papír nakreslíme body, které tvoří trať slalomu. Dítě má tužkou projíždět mezi body tak, že se jich nesmí dotknout.

➤ **Rozmotej nitě** – nakreslíme na papír různobarevné klikaté a protínající se čáry. Dítě sleduje, odkud kam která vede (na začátek a na konec každé z nich můžeme nakreslit obrázek, a dítě sleduje, které dva obrázky jsou spojeny a kterou čarou).

## Rozvoj vnímání vlastního těla a prostoru

### ➤ Masáže dítěte

➤ **Hra na vnímání dotyků** – dotkneme se nějaké části těla dítěte a dáme ruku pryč, dítě se má dotknout na svém těle stejné části.

### ➤ Poznej předměty hmatem.

➤ **Nakresli člověka** – dítě se položí na velký arch papíru, obkreslíme ho, pak zkoumáme, kde je jaká část těla a kde ji má ve skutečnosti, domalujeme obličej, oblečení apod.

➤ **Hra na sochy** – chytíme se s dítětem za ruce, roztočíme se a najednou „zkameníme“ v nějakém postoji. Dítě má náš postoj napodobit.

➤ **Loutka** – stojíme s dítětem před zrcadlem, dítě máme před sebou, zaujmeme nějaký postoj a dítě má zaujmout stejný postoj; těžší variantou je, že stojíme vedle sebe.

➤ **Labyrint** – rozložíme si po zemi listy papíru nebo využijeme dlaždice, navádíme dítě, kolik kroků dopředu/dozadu/doleva/doprava má jít, aby postupně dle našich pokynů prošlo labyrintem z listů papíru nebo po dlaždicích. Role si vyměníme.

**Další náměty i podrobnější popis jednotlivých aktivit naleznete ve výše zmíněné publikaci „Předcházíme poruchám učení“ od Brigitte Sindelar (Portál, 2007).**

**Mgr. Irena Marušincová** absolvovala kurz Deficity dílčích funkcí v Sindelar centre ve Vídni, přímo u autorky metody a jejích spolupracovníků. Nabízí u předškolních dětí a dětí mladšího školního věku **vyšetření deficitů dílčích funkcí a odborné vedení při jejich rozvoji i při jejich nápravě** i u dětí staršího školního věku. V případě zájmu ji můžete kontaktovat emailem na adrese: [irena.marusincova@email.cz](mailto:irena.marusincova@email.cz).